

آثار باستانی دشت گرگان

M.Y. KIANI

Parthian Sites in Hyrcania

The Gurgan Plain. Berlin, 1980.

دوره حکومت اشکانیان بر ایرانیان به سبب کمی آثار مکتوب متعلق به این دوره در سایه‌ای از ابهام مانده است. آثار مکتوبی هم که باقی مانده مانند اسنادی که در دهه‌های اخیر در نسا بوسیله دانشمندان شوروی کشف شد، اگرچه از نظر زبانشناسی و نیز مسائل اقتصادی این دوران بی‌اندازه قابل‌اهمیت است، اما از نظر تاریخی و اجتماعی اطلاعات بسیار زیادی در بر ندارد. بنابراین برای پی‌بردن به تاریخ این دوران کاوشهای باستانشناسی اهمیت اساسی دارد. در مراکز عمده پارتها مانند نسا و مرو قبلاً کاوشهایی انجام گرفته بود، اما مراکز عمده دیگر مانند گرگان و مراکز کوچکتر هنوز از نظر تحقیقات باستانشناسی تا حدی دست نخورده است. گرگان نخستین محل استقرار اشکانیان بود و در طول حکومت آنان اهمیت خود را حفظ کرد، بنابراین در این ناحیه است که باید در پی آثار گرانبهایی از این دوران باشیم. برای رسیدن به این هدف بوده که دکتر کیانی این ناحیه را برای تحقیق برگزیده است. کتاب او به نام «آثار باستانی در گرگان» (دشت گرگان) قسمت مهمی از باستانشناسی این دوره را روشن می‌کند. بخش عمده‌ای از کتاب به توصیف دیوار دفاعی گرگان موسوم به سد سکندر اختصاص دارد. بنا بر افسانه‌های رایج این دیوار که از ساحل دریای مازندران تا کوه پیش‌کمر کشیده شده است، ساخته اسکندر مقدونی است، اما احتمال قریب به صحت این است که این دیوار در دوران ساسانی بوسیله فیروز یا انوشروان در قرن ششم میلادی ساخته شده یا دوباره‌سازی و مستحکم شده است، و هدف از آن بازداشتن هونها بوده که پیوسته مرزهای ایران را تهدید می‌کردند. شهرت این دیوار تا آنجا بوده که در قرآن نیز بدان اشاره رفته است.

در فصل اول کتاب دکتر کیانی به دقت منابع دوران اسلامی از تاریخ طبرستان و نزهة القلوب گرفته تا سفرنامه‌ها و گزارشهای سیاحان دورانهای اخیر مانند رابینو را در مورد این دیوار مورد بررسی قرار داده است. پس از آن توصیفی از دیوار براساس کاوشهایی که زیر نظر او در گرگان انجام گرفته با همه جزئیات و دقتی که لازمه کار علمی دقیق است، ذکر شده است. خلاصه توصیف این دیوار این است:

دیوار از جنوب شرقی دریای خزر شروع شده، از شمال گرگان می‌گذرد و تا شمال غربی دشت گرگان ادامه می‌یابد و در صخره‌های عمودی کوه پیش‌کمر به پایان می‌رسد، به فاصله‌ای در حدود ۱۷۵ کیلومتر، اما روشن نیست که آیا این دیوار در اصل تا مرو یا شهرهای دیگر آسیای میانه هم پیش می‌رفته است یا نه؟

فصل دوم کتاب (ص ۳۹ به بعد) دربارهٔ بازمانده‌های دژهای پیش از اسلام یا دوران اسلامی است. بیشتر آنها قبل از اسلام ساخته شده، اما در دورهٔ اسلامی هم مورد استفاده قرار گرفته است. در این فصل ده قلعه از این نوع مورد تحقیق قرار گرفته است.

فصل سوم کتاب (ص ۴۵ به بعد) دربارهٔ شهرهای این ناحیه است که پیش از این مورد تحقیق گسترده‌ای قرار نگرفته بود، در صورتی که در مورد شهرهای پارتی در نواحی دیگر خارج از ایران مانند نسا و مرو و حتره و آشور و دورا نسبتاً آثار مهمی منتشر شده است. آثار بازمانده از این شهر به دقت مورد بررسی قرار گرفته و عکسهایی از آنها نیز در کتاب آمده است. عکسها و نقشه‌هایی که در کتاب آمده است، بر ارزش کتاب افزوده و مطالب را پر خواننده روشنتر ساخته است.

بیشتر تحقیقات باستان‌شناسی را در ایران دانشمندان خارجی انجام داده‌اند، جای خوشوقتی که از چندین سال پیش تاکنون تنی چند از باستان‌شناسان ایرانی با استفاده از شیوه‌های درست علمی تحقیقاتی را درزمینه‌ها و دوره‌های مختلف این رشته عرضه کرده‌اند که همسنگ کارهای علمی دانشمندان خارجی است. امید است که دکتر کیانی همچنان در روشن‌ساختن تاریخ و فرهنگ ناحیهٔ گرگان به پژوهشهای خود ادامه دهد. باید از مؤسسهٔ باستان‌شناسی آلمان در تهران که این کتاب را در سری انتشارات خود چاپ کرده است، صمیمانه سپاسگزار بود.

رویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

دو کتاب تازه از احمد مهرداد

در شمارهٔ ۹ سال ۸ (۱۳۶۱) صفحهٔ ۶۳۵ فهرست کتابهای احمد مهرداد یاد شد و اینک نام دو کتاب دیگر او که به تازگی نشر شده است آورده می‌شود.

(آینده)

احمد مهرداد توسط مؤسسهٔ Georg Olms از سال ۱۹۸۱ به انتشار نشریه‌ای سالانه که حاوی مقالات متنوع است دست زده و دو دفتر از آن نشر شده است. مشخصات آن به این شرح است:

Das Jahrbuch des Verbandes Iranischer Akademiker (VIA)

Mahrad, Ahmad

DIE WIRTSCHAFTS- UND HANDELSBEZIEHUNGEN ZWISCHEN IRAN UND DEM NATIONALSOZIALISTI- SCHEN DEUTSCHEN REICH

Frankfurt/M., Bern, 1982. 223 S.

Europäische Hochschulschriften: Reihe 31, Politikwissenschaft. Bd. 39

ISBN 3-8204-7397-1

br. sFr. 78.-

Die Arbeit bildet den Abschluss einer Reihe von Untersuchungen über die Entwicklung Irans, in denen die Abhängigkeit Irans vom Ausland dokumentiert wird. Während in Iran traditionell die beiden Mächte Grossbritannien und Russland bzw. Sowjetunion dominierten, gelang dem Deutschen Reich in den dreissiger Jahren ein enormer Vorstoss in diese Region sowohl auf dem wirtschaftlichen als auch auf dem politischen Sektor. Die Arbeit behandelt Schwerpunkte der deutsch-iranischen Wirtschaftsbeziehungen vor und während des II. Weltkrieges; daneben werden die Schwierigkeiten der beiderseitigen Handelsbeziehungen wie die Transitfrage und das Transportproblem, insbesondere während des Krieges, aufgezeigt. Des weiteren wird auf die Folgen der engen Anlehnung Irans an Deutschland eingegangen.

Aus dem Inhalt: U.a. Der Besuch des deutschen Reichsbankpräsidenten Dr. Schacht in Iran – Die Problematik um den Aufbau einer iranischen Hüttenindustrie – Das deutsche Interesse am iranischen Erdöl und an iranischen Rohstoffen – Der deutsch-iranische Rüstungshandel – Verträge zwischen der iranischen Regierung und deutschen Firmen als Dokumentenanhang.

Mahrad, Ahmad

BIBLIOGRAPHIE ÜBER DIE GOLFSTAATEN UND IHRE ENERGIEPOLITIK

Unter besonderer Berücksichtigung der Energiepolitik Irans und seiner Stellung
in der Golfregion

Frankfurt/M., Bern, 1983. 258 S.

Europäische Hochschulschriften: Reihe 31, Politikwissenschaft. Bd. 41

ISBN 3-8204-7409-9

br. sFr. 65.-

Zum Thema Energiepolitik des Irans und seiner Stellung in der Golfregion wurde eine Bibliographie zusammengestellt, die Monographien, Aufsätze von Fachzeitschriften sowie der überregionalen, deutschen, angelsächsischen und französischen Presse enthält. Neben Geschichte, Gesellschaft und Politik der Golfstaaten wird der Energiepolitik und Rolle und Bedeutung der OPEC ein besonderer Raum gewidmet.

Aus dem Inhalt: U.a. Darstellungen über den Mittleren Osten und den Islam – Geschichte Irans – Aussenpolitik Irans – Verhältnis USA-Iran – Der Krieg zwischen Iran und Irak – Geschichte, Gesellschaft Saudi Arabiens, Iraks, Golfstaaten – OPEC – Energiepolitik.